

Klassestørrelsers betydning i gymnasiet

"Det kan siges helt enkelt: Jo flere elever i klasserne, jo sværere er det at skabe gode relationer til eleverne. Og en god relation til eleverne hænger for mig uløseligt sammen med kvalitet i undervisningen."

- 97 pct. af gymnasielærerne mener, at færre elever i klassen giver bedre mulighed for at **løfte eleverne fagligt**.
- 92 pct. af gymnasielærerne mener, at færre elever i klassen giver bedre mulighed for at **løfte eleverne socialt**.
- 84 pct. af gymnasielærerne mener, at færre elever i klassen giver bedre mulighed for at **mindske frafaldet**.
- 78 pct. af gymnasielærerne mener, at det nuværende klasseloft er med til at sikre bedre pædagogiske rammer for undervisningen.
- 76 pct. af gymnasielærerne mener, at det nuværende klasseloft er med til at sikre bedre rammer for at styrke elevernes dannelse.

Baggrund for undersøgelsen

De gymnasiale uddannelser er omfattet af et fleksibelt klasseloft. Loftet blev indført i skoleåret 2012/2013 som en del af finanslovsaftalen mellem Socialdemokratiet, Radikale Venstre, SF og Enhedslisten i december 2011.

Klasseloftet betyder, at der i gennemsnit ikke må være mere end 28 elever i klassen i hver årgang på den enkelte gymnasieuddannelse. At loftet blev fleksibelt, skyldes et politisk ønske om mindre klasser kombineret med en fleksibilitet, der kan være med til at opfylde hovedparten af elevernes ønske om studieretning. Det betyder desværre også, at der er forskellige klassestørrelser for eleverne afhængig af valg af studieretning. I 2017 svingede klassestørrelserne for de nye elever på gymnasierne fra 8 elever til 36. På skolen med den største klasse svingede klassestørrelserne fra 21 til 36 elever afhængig af studieretning.

Det politiske formål med klasseloftet er at sikre, at eleverne får bedre pædagogiske rammer for undervisning. Klasseloftet skal sikre imod generelt overfyldte klasser, så klassestørrelsen ikke bliver en barriere for indlæringen og arbejdsmiljøet. Mindre klassestørrelser giver læreren mere tid til den enkelte elev. Det fremmer lærerens muligheder for at tilpasse undervisningen efter den enkelte elevs forudsætninger og behov, og de mindre klasser kan samtidig reducere frafaldet.

Forud for indførelsen af klasseloftet gik år med støt stigende klassestørrelser på alle gymnasiale uddannelser. De stigende klassestørrelser skyldes primært selvejet og taxameterfinansiering kombineret med et økonomisk pres.

GL's årlige undersøgelser af klassestørrelserne på de gymnasiale uddannelser har tydeligt vist, at den gennemsnitlige klassestørrelse er faldet på samtlige gymnasiale uddannelser efter indførelsen af klasseloftet. Tendensen fra 2012 er fortsat frem til 2016. Forventningen er, at tallene for skoleåret 2017/2018 kan se anderledes ud på grund af gymnasireformen og/eller ændringen af tælledagen, der falder senere på året. GL's foreløbige tal viser et fald i klassestørrelserne på alle uddannelserne.

Gennemsnitlig klassestørrelse på første årgang på de offentlige gymnasiale uddannelser			
	2011 - før loftet	2012 - efter loftet	Ændring i pct.
Stx	29,3	27,6	-6%
Hf	29,6	27,8	-6%
Hhx	30,1	27,7	-8%
Htx	28	26,1	-7%

Som led i den politiske aftale blev det besluttet at evaluere klasseloftet. Det forventes, at Undervisningsministeriet offentliggør denne evaluering i februar/marts måned 2018.

I regelgrundlaget for det fleksible klasseloft findes en række undtagelser, der betyder, at loftet vil kunne brydes. Undtagelserne gælder primært for tilflyttere, omgængere og elever fra udlandet. Desuden kan 37 skoler med beliggenhed langt til nærmeste naboskole også undtages fra loftet. Det politiske formål med undtagelserne er at sikre uddannelsesudbuddet i udkantsområderne samt sikre fleksibilitet i tilfælde af, at elever optages i løbet af skoleåret. I Undervisningsministeriets evaluering af klasseloftet må det forventes, at der foretages undersøgelser af, om undtagelserne har virket efter hensigten.

For at kvalificere debatten om, hvad klasseloftet betyder for bl.a. det faglige niveau, det sociale miljø og frafaldet i gymnasieuddannelserne, har GL spurgt lærerne om, hvordan de vurderer, at klasseloftet har spillet ind på disse forhold. Derudover har GL spurgt lærerne, hvad klassestørrelse betyder for dem som undervisere.

Undersøgelsen

Undersøgelsen er sendt til knap halvdelen af lærerne ansat på de fire gymnasiale uddannelser (stx, hhx, htx og 2-årigt hf). Lærere, der underviser i udlandet, og lærere, der underviser på et VUC uden udbud af det 2-årige hf, har ikke deltaget i undersøgelsen.

Over 2.300 lærere har besvaret undersøgelsen. Det svarer til 42 pct. af de adspurgte. Lærerne er repræsentativt fordelt på gymnasiale uddannelser, skolernes geografi, størrelse, køn, fag og alder.

Undersøgelsen er delt i to. Den første del har konkret fokus på det nuværende fleksible klasseloft, mens anden del drejer sig om betydningen af antallet af elever i klassen.

De kursiverede citater er udvalgt fra undersøgelsens åbne svarmulighed, hvor lærerne kan give udtryk for, hvad antallet af elever i klassen betyder for den enkelte som underviser.

Klasseloftets betydning for undervisningen

- Pædagogiske rammer

78 pct. af gymnasielærerne er enige i, at klasseloftet er med til at sikre bedre pædagogiske rammer for undervisningen – dermed understøtter klasseloftet sit politiske formål.

”Antallet af elever i klassen betyder meget. Der er ikke en entydig sammenhæng mellem klassestørrelse og elevernes trivsel og faglige resultater - men det betyder ikke, at klassestørrelsen ingen betydning har. I en klasse på 24 elever har man bedre mulighed for at forholde sig til den enkelte elev, både de fagligt stærke og de socialt og fagligt svagere. Kontakten mellem lærer og elev, muligheden for individuel støtte til den enkelte er væsentligt for undervisningen af unge mennesker. Den bliver sværere at fastholde, når elevtallet stiger - over de 24 elever, der engang blev anset for en fornuftig klassestørrelse, sværere for hver ekstra elev i klassen! Klasseloftet er ikke den ideelle ordning, men det er dog bedre end ingenting, fordi det får skolerne til at forsøge at holde klassestørrelsen nede.”

”Sikring af bedre faglighed og pædagogik end før klasseloftet”

”For mig betyder klassestørrelsen, at relationsarbejdet kan bringe fagligheden i spil, så eleverne kan udfolde deres evner.”

Modsat er under hver tiende lærer uenig i, at klasseloftet sikrer bedre pædagogiske rammer for undervisningen. Det er kun 3 ud af 1000, der både er uenige i, at loftet skaber bedre pædagogiske rammer og samtidig mener, at færre elever i klassen ikke giver bedre mulighed for at løfte eleverne fagligt. Lærernes kommentarer tyder på, at en stor del mener, at det nuværende loft ikke virker, fordi det er fleksibelt og derfor stadig kan give klasser på 31-32 elever:

”Når jeg har svaret, at jeg ikke mener, at klasseloftet gør nogen forskel, er det fordi, at jeg ikke oplever, at det faktisk begrænser klassestørrelserne effektivt, hvor jeg arbejder. Den gennemsnitlige klassestørrelse dækker over nogle meget store klasser med over 30 elever, og nogle små.”

Der er også en andel af lærerne, der giver udtryk for, at et klasseloft på 28 elever i gennemsnit er for højt:

"Mange elever er simpelthen det, som slider, som gør det svært for en at udføre et ordentligt stykke arbejde som underviser. 28 elever i en klasse er endda mere end rigeligt."

Tilsvarende påpeger en del lærere, at klasseloftet har mistet sin betydning. Enten fordi skolen ikke overholder klasseloftet, eller fordi loftet ikke kommer den enkelte afdeling til gode, da loftet beregnes som et gennemsnit for hele institutionen og ikke afdelingsvis.

"Et lille suk: Jeg læser, at klasseloftet er indført ved lov. Det er efterhånden længe siden, at jeg har undervist i klasser med 28 elever. Det normale har de sidste år været 29-30 elever. Hvis en lov ikke håndhæves, kan man diskutere værdien af den".

"Det er rigtig vigtigt, men det fungerer ikke for store fusionsskoler, fordi det er et gennemsnit over alle afdelinger".

Hvor enig er du i udsagnet: "Klasseloftet er med til at sikre bedre pædagogiske rammer for undervisningen"?	Pct.
Helt enig	46%
Overvejende enig	32%
Hverken eller overvejende uenig	10%
Helt uenig	5%
Ved ikke	3%
	4%

Klasseloftets betydning for dannelse

- Rammer for dialog mv.

76 pct. af gymnasielærerne mener, at klasseloftet er med til at sikre bedre rammer for at styrke elevernes dannelse.

"Klasseloftet har givet en bedre ramme for at skabe den nødvendige dialog i klassen. Klasseloftet har givet større mulighed for, at flere kan deltage og blive hørt flere gange."

"Ved store klasser er der ikke tid til hverken at se, høre eller anerkende alle elever og sørge for deres faglige og almindelse. Ved de store klasser kan specielt de fagligt udfordrede elever nemmere gemme sig og derved ikke få den hjælp, de har brug for."

"Færre elever i klassen giver bedre dialog, som bl.a. medfører bedre dannelse".

Modsat mener 1 ud af 10, at klasseloftet ikke sikrer bedre rammer for dannelse og dialog. Igen viser en stor andel af disse læreres svar utilfredshed med, at klasseloftet er fleksibelt, samt at gennemsnittet på 28 elever er for højt.

B. Hvor enig er du i udsagnet: "Klasseløftet er med til at sikre bedre rammer for at styrke elevernes dannelse igennem dialog mv.?"	Pct.
Helt enig	47%
Overvejende enig	29%
Hverken eller overvejende uenig	10%
Helt uenig	6%
Ved ikke	4%

Betydningen af færre elever i klassen

- Fagligt og socialt løft samt mindsket frafald

I forhold til betydningen af færre elever i klassen viser undersøgelsen følgende hovedkonklusioner:

97 pct. af gymnasielærerne mener, at færre elever i klassen giver bedre mulighed for at løfte eleverne fagligt. Der er 0,9 pct. af lærerne, der er uenige i dette.

92 pct. af gymnasielærerne mener, at færre elever i klassen giver bedre mulighed for at løfte eleverne socialt. Det er 1,5 pct. af lærerne, der er uenige i dette.

84 pct. af gymnasielærerne mener, at færre elever i klassen giver bedre mulighed for at mindske frafaldet. Der er 2,5 pct. af lærerne uenige i dette.

"Klassestørrelsen betyder alt. I en stor klasse (fx over 28 elever) får hver enkelt elev mindre hjælp til at håndtere både faglige, sociale og personlige udfordringer/problemer. Læringseffekten reduceres kraftigt. Frafaller bliver også større, og de særligt sårbare elever får ikke den nødvendige opmærksomhed og hjælp. Det bliver også sværere at opfylde reformens krav om bl.a. formativ evaluering og feedback, da der er mindre tid til hver elev i en stor klasse."

"Det er et helt simpelt regnestykke: Færre elever i klassen giver mere taletid til hver elev, mere direkte feedback til hver enkelt. Det giver også i den grad bedre overskud til som lærer at lære den enkelte elevs styrker og svagheder – og hele person – bedre at kende. Det styrker lærer-elev-relationen, og denne er den mest betydningsfulde faktor, når det gælder elevens læring."

4 Hvor enig er du i følgende udsagn:	Helt enig	Overvejende enig	Hverken eller	Overvejende uenig	Helt uenig	Ved ikke
Færre elever i klassen giver mig bedre mulighed for at løfte eleverne fagligt	82,9%	14,3%	1,6%	0,5%	0,4%	0,3%
Færre elever i klassen giver mig bedre mulighed for klasserumsledelse og dermed for at løfte klassen socialt	71,9%	20,7%	5,4%	1,0%	0,5%	0,5%
Færre elever i klassen giver mig bedre mulighed for at mindske frafaldet	59,4%	24,1%	10,1%	1,6%	0,9%	3,3%

En stor andel af lærerne påpeger, at der både er grænser for, hvor store og hvor små klasserne bør være. Hovedparten af lærerne angiver en størrelse på mellem 10 og 28 elever. Blot 14 lærere ud af de godt 1000, der har svaret på spørgsmålet, angiver et antal på over 28 elever. Det samlede gennemsnit af besvarelserne angiver en klassestørrelse på knap 24 som den optimale.

"Omvendt er meget små klasser også uhensigtsmæssigt. Jeg synes, det ideelle tal ligger omkring 24-25 elever."

Betydning af antal elever i klassen

- Hvilke elever kommer små klasser til gode?

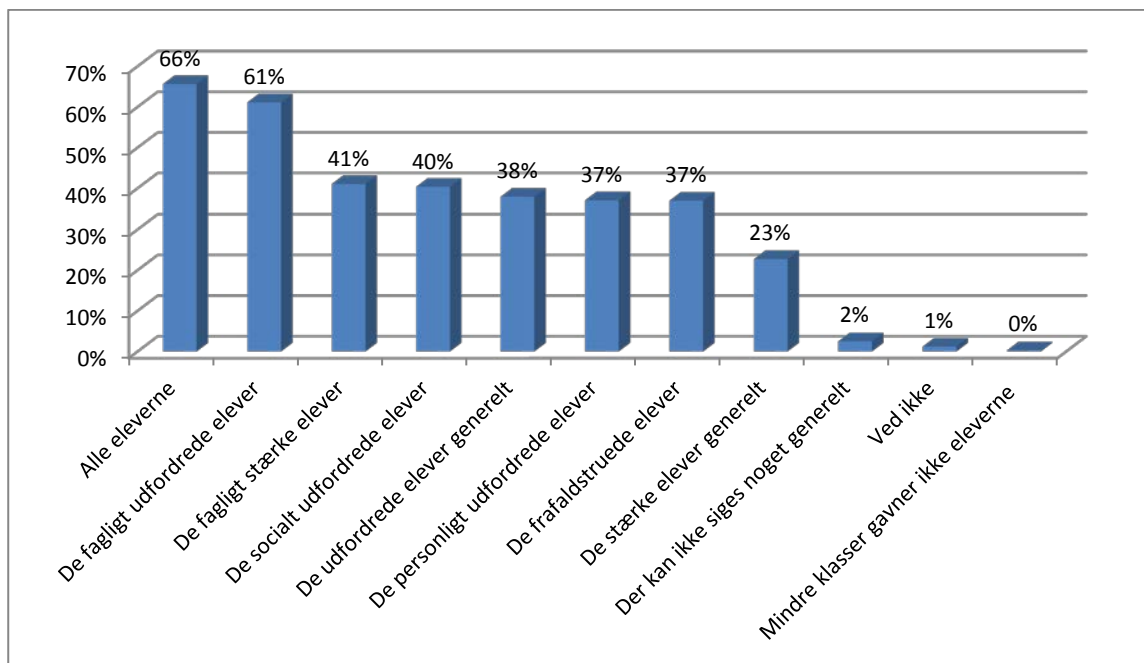
97 pct. af lærerne mener, at enkelte elevtyper og/eller alle elever har glæde af, at der er færre elever i klasserne. 66 pct. mener, at det kommer alle elever til gode, 61 pct. mener, at det især kommer de fagligt udfordrede elever til gode, mens 40,9 pct. mener, at det også især kommer de fagligt stærke elever til gode.

"Det er helt tydeligt, at både de stærke og svage elever når længere, når der er færre elever på holdet, hvilket helt enkelt skyldes, at der er mere tid til den enkelte elev."

"Færre elever betyder:

- mulighed for højere kvalitet af den formative evaluering
- bedre mulighed for at tilgodese og støtte de udfordrede elever
- bedre mulighed for at tilgodese og udfordre de stærke elever
- risikoen for at overse advarselstegn hos sårbare og/eller frafaldstruede elever bliver mindre
- bedre mulighed for at fremme gode sociale relationer".

Figur. Min erfaring siger mig, at færre elever i klassen især kommer følgende elever til gode

Yderligere pointer i undersøgelsen

I undersøgelsen er lærerne blevet bedt om at skrive, hvad antallet af elever i klassen betyder for dem som undervisere. Nedenfor følger et uddrag af pointer, der går igen i flere af besvarelsene.

"Det kan siges helt enkelt: Jo flere elever i klasserne, jo sværere er det at skabe gode relationer til eleverne. Og en god relation til eleverne hænger for mig uløseligt sammen med kvalitet i undervisningen."

"Der er ingen tvivl om, at færre elever betyder bedre undervisning og større chancer for at løfte den enkelte elev fagligt. Det betyder også markant bedre chancer for at skaffe vellykkede relationer med elever, som jo er en vigtig del af læringsprocessen. På de gymnasiale uddannelser skal eleverne gradvis lære at blive selvstændige i deres læring/arbejde. For at opnå dette formål har de brug for lærerens tid og opmærksomhed i mindst de første to år af deres uddannelse. I store klasser kan det godt lykkes for eleverne at "gemme" sig i mængden. Dette er særdeles problematisk nu til dags, hvor computeren er en fast del af arbejdslivet i gymnasiet."

"Antal elever i klassen betyder alt. Kommer man over 30 elever i en klasse, er det så godt som umuligt at have en relation til dem, og det er vanskeligt at vurdere den enkeltes faglige niveau".

"Når reformens nye læreplan lægger op til en mere undersøgende, eksplorativ læring, hvor læreren optræder som vejleder for eleverne i deres individuelle undersøgende projekter - så er det ret så afgørende hvor mange elever, der er i en klasse."

"Det betyder alt. I en stor klasse (fx over 28 elever) får hver enkelt elev mindre hjælp til at håndtere både faglige, sociale og personlige udfordringer/problemer. Læringseffekten reduceres kraftigt. Frafaldet bliver også større, og de særligt sårbare elever får ikke den nødvendige opmærksomhed og hjælp. Det bliver også sværere at opfylde reformens krav om bl.a. formativ evaluering og feedback, da der er mindre tid til hver elev i en stor klasse. Der burde således være mere kontrol med de enkelte gymnasiers overholdelse af elevloftet."

"Færre elever (25 og derunder) giver mere ro i hverdagen, mere motivation til god forberedelse, mere arbejdsglæde, bedre kontakt med eleverne, bedre fornemmelse for elevernes faglige niveau, bedre muligheder for kvalificeret differentiering, mere overskuelige retteopgaver, bedre feedback til enkeltelever."

"Jeg får et bedre forhold til klassen som helhed, hvis der ikke er mange elever i den. De kan alle føle sig set, og jeg har mulighed for at have opmærksomhed på alle. Det har også betydning for den samlede arbejdsbelastning for læreren, hvor mange elever der er i klassen. Det hårdeste aspekt ved jobbet er konfrontationstimer, fordi det er her man som lærer er på og skal jonglere med det faglige, sociale og pædagogiske. Har man mange klasser med mange elever, giver det ikke kun et dårligere læringsmiljø, men øger lærerens arbejdsbelastning, og dermed risiko for stress og at man mister arbejdsglæde."

"Jeg er en meget erfaren lærer. Kan undervise en hvilken som helst klassestørrelse. Men jeg er stensikker på, at min arbejdsindsats bærer langt mest frugt, hvis jeg har mulighed for at kende eleverne som individer i undervisningen, frem for som grupper, eller som mere anonyme elever. Ligeledes styrer tiden pr. elev helt banalt adgangen til at individualisere den samlede undervisningsindsats. Det er afgørende for succes, men mange elever er ikke ensbetydende med katastrofe, bare klart ringere. Endelig skal man ikke underkende, at succes med arbejdet som underviser smitter af på arbejdsglæden, hvilket giver langtidsholdbarhed for gode lærere!"

Konklusion og opfølgning

Undersøgelsen viser, at 97 pct. af gymnasielærerne mener, at klassestørrelse har en afgørende betydning for deres muligheder for at løfte eleverne fagligt. Et stort flertal mener også, at det har betydning for mulighederne for at udøve klasserumsledelse, minimere frafald, skabe dialog med eleverne og opfylde målet om at sikre eleverne almindelig almenudannelse. Lærerne vurderer gennemsnitligt, at en optimal klassestørrelse på gymnasiet ligger på 24 elever.

Lærerne støtter klasseloftet. 3 ud af 4 gymnasielærere mener, at det nuværende klasseloft sikrer bedre pædagogiske rammer for undervisningen og sikrer bedre rammer for at styrke elevernes dannelse.

Der er dog kritik af klasseloftet på tre områder:

1. Det ses som et problem, at klasseloftet er fleksibelt. At en elev sidder i en klasse med 24 elever, gavner ikke en anden elev, der sidder i en klasse med 32 elever.
2. Et fleksibelt klasseloft på 28 elever vurderes at være for højt.
3. Der er skoler, som ikke overholder klasseloftet.

Anbefalinger

Gymnasieskolernes Lærerforening ønsker fortsat et klasseloft, da det har betydning for lærernes muligheder for at løfte eleverne fagligt og for at forfølge gymnasireformens intentioner om at sikre tættere samspil mellem elever og lærere. Klasseloftet skal udvides til at omfatte alle de gymnasiale uddannelser.

Denne undersøgelse - og undersøgelser af gymnasiernes klassestørrelser - viser, at der er skoler, som gentagne gange overskrider loftet. Det er uacceptabelt, hvis overskridelserne ikke er omfattet af bestemmelserne om undtagelser fra klasseloftet. Konsekvensen for den enkelte skole er, at eleven ikke udløser taxameter, men det er ikke nok til, at skolerne overholder klasseloftet. For at stoppe overskridelsen foreslår GL, at Undervisningsministeriet skal kræve, at skolen opretter en ny klasse, hvis klasseloftet fx overskrides to år i træk eller overskrides med mange elever.

Klasseloftet gælder samlet for den enkelte institution, og ikke afdeling. En stor institution med mange afdelinger kan have afdelinger med større gennemsnit end 28 elever, da det opvejes af andre afdelinger med lavere gennemsnit. Det giver de store institutioner andre betingelser end institutioner med udbud på en matrikel. Det er uhensigtsmæssigt. Derfor bør klasseloftet også gælde afdelingsvis.

GL ønsker at gøre op med den store fleksibilitet, klasseloftet indeholder. Det skal ske ved at ændre klasseloftet til et maksimalt loft på 28 elever i hver klasse eller ved at opretholde et gennemsnitligt loft, men samtidig sætte en maksimal klassestørrelse. GL ser frem til en dialog om konkrete klassestørrelser og ressourcer.